

AN UNKNOWN FOLKLORIST FROM BLAJ – MARGARETA MARIA HODOȘIU

Aurelia-Mariana Mărginean (Neagoie)

PhD Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract: Offspring of a generation of intellectuals and exemplary patriots, Margareta Maria Hodoșiu developed herself in the spirit of cultivating love for the nation and for the Romanian folklor. In 1915 she became the first woman from Transylvania who got the honorary scientific title of „Doctor of Letters”. Her merit is even greater if it’s framed in the historical context of the time. She approached in her book an unexpected topic: A román népköltészet Balázsfalva vidékén, meaning Folkloric Romanian Poetry from Blaj Area. The core of the doctoral thesis of Margaretei Maria Hodoșiu is a collection of nearly 400 folkloric poems, filled with worthy comments of the author. These texts had not been included until then in any other work of this kind and therefore her accomplishment was more than welcome in an incomplete folklore study at that time. Posterity didn’t rush to recognize her merit. The experts didn’t give her the place she deserves in Romanian folklore, although the significance of her research is undeniable

Keywords: folkloric poems, collection, Romanian folklor, Blaj.

Lăstar al unei generații de intelectuali și patrioți de frunte, Margareta Maria Hodoșiu s-a născut la 29 noiembrie 1891, la Blaj, într-o atmosferă propice cultivării sufletului său în spiritul idealurilor patriotice. Ea este a doua din cele șase fiice ale familiei și nu putea să nu păstreze numele familiei într-un loc de frunte printre oamenii de seamă ai Blajului. Astfel, după ce a urmat cursurile școlii primare la Blaj, cele ale școlii gimnaziale la Oradea și Liceul român greco-catolic din Blaj (1910), a fost prima fată căreia i s-a acordat diploma de maturitate a liceului.¹ Margareta Hodoșiu a urmat apoi Facultatea de litere cu specialitatea română și istorie, iar în secundar

¹Cf. Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oameni de ieri și de azi ai Blajului*, Ediția a II-a, Revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2012, p.268.

germană și franceză la Universitatea din Budapesta, continuându-și studiile la Universitatea din Geneva (1912-1913).

Ea s-a format în spiritul cultivării dragostei pentru neam și pentru folclorul românesc astfel încât, în anul 1915 a devenit prima femeie din Transilvania care a obținut titlul științific de „doctor în litere”. Meritul său este cu atât mai mare dacă încadrăm lucrarea sa în contextul istoric al momentului. Subiectul lucrării a fost unul neașteptat: *A román népköltészet Balázsfalva vidékén*, adică *Poezie populară românească din zona Blajului*. Textele de poezie populară erau scrise în limba română, iar comentariile în limba maghiară. În același an, lucrarea sa a fost publicată la Blaj, la Tipografia Seminarului, și, în ciuda tirajului mic, a fost răspândită în toată Transilvania și apreciată de cititori.²

În 1916, Margareta Hodoșiu s-a căsătorit la Blaj cu scriitorul Ionel Pop, iar în 1920 s-a mutat la Cluj unde refuză o catedră la Liceul „Regina Maria” ocupându-se de gospodărie, după obiceiul vremii. Margareta Hodoșiu s-a stins din viața 1 iulie 1953, singură, la Blaj, fiind înmormântată în cavoul familiei Vancea, iar soțul ei, închis la acea vreme, a aflat de moartea ei trei ani mai târziu, când a fost eliberat.³

Prin opera sa, Margareta Hodoșiu a perpetuat preocupările față de poezia populară inițiate de Timotei Cipariu și continuate la Blaj de Nicolae Pauleti, Ioan Micu Moldovan etc. Teza de doctorat a Margaretei Maria Hodoșiu este în esență o culegere de aproape 400 de texte populare în versuri, însoțite de comentarii ale autoarei, texte care până atunci nu au mai fost cuprinse în altă lucrare de acest gen, culegerea fiind astfel mai mult decât binevenită în cadrul unei folcloristici lacunare în acel moment.⁴ Cu toate că a fost uitată aproape în totalitate de specialiști, „lucrarea sa de doctorat îi dă dreptul de a fi considerată prima folcloristă româncă, în adevăratul sens al cuvântului”⁵.

Posteritatea nu s-a grăbit să îi recunoască acest merit, deși valoarea lucrării sale este incontestabilă, specialiștii nu i-au oferit locul pe care îl merita în folcloristica românească. Nerdreptatea ce i s-a făcut a început încă din perioada de apariție a revistei de folclor *Comoara satelor* unde nu este nici măcar menționată, deși s-au făcut retrospective ale folcloriștilor blăjeni.

²Cf. Sofica Hetak, *op.cit.*, p. 129.

³Cf. *ibidem*, pp.129-130.

⁴Cf. Monica Anton, *Margareta Hodoșiu (1891-1953)*, în Margareta Maria Hodoșiu, *Poezia populară românească din zona Blajului*, Ediție îngrijită de Ion Buzăși și Silvia Pop, Blaj, Editura Astra, 2003, p.8.

⁵*Ibidem*, p.8.

Nici în *Dicționarul folcloriștilor* apărut la București în 1979 nu este amintită. În literatura română de specialitate există două referiri la cartea Margaretei Hodoșiu. Prima apreciere îi aparține lui Coriolan Suciucare, în schița monografică *Județul Târnava Mică* (tipărită la Blaj, Tipografia Lumina, 1943) afirma: „o lucrare substanțială privind folclorul românesc din jurul Blajului, este teza de doctorat, prezentată la Universitatea din Budapesta, în anul 1915, de Margareta Hodoșiu, azi doamna Ionel Pop – avocat,... Lucrarea de 167 de pagini, tipărită la Blaj, conține vreo 400 de poezii populare, doine, strigături, colinde, bocete, din următoarele comune aparținătoare județului Târnava Mică (....). Dsa a mai adunat și descântece, ghicitori, proverbe etc.”⁶ Cea de-a doua mențiune o fac Nicolae Dunăre și Constantin Catrina în lucrarea *Portul popular românesc de pe Târnave* (Brașov, Editura Casa Creației populare a județului, 1968): „Poezia populară din jurul Blajului a făcut și obiectul unor lucrări științifice, ca teza de doctorat, pe care Margareta Hodoș a susținut-o în anul 1915, la Universitatea din Budapesta. Este vorba despre o lucrare științifică substanțială, tipărită la Blaj, care conține câteva sute de doine, strigături, colinde, bocete din 15 sate... .”⁷ Monica Anton considera că această vâl care a acoperit cartea Margaretei Hodoșiu făcând-o să iasă din atenția cercetătorilor de folclor, trebuie să fie înlăturat.⁸ Ulterior, cercetători care au dorit să promoveze activitatea intelectuală desfășurată în jurul Blajului prin școlile și oamenii săi de cultură, au integrat-o pe Margareta Hodoșiu printre personalitățile care au contribuit la dezvoltarea culturală a neamului nostru, fiind prezentată ca un pionier în viața școlastică și ca un continuator al cercetătorilor de folclor. Vorbim aici de volumul *Școlile Blajului-izvor de haruri*, apărut la Blaj, Editura „Buna Vestire” în 2004, având autori pe Angela Groza, Elena Ionescu și Rozalia Gulea și de lucrarea Anei Hinescu și a lui Arcadie Hinescu, *Oameni de ieri și de azi ai Blajului*, Ediția a II-a, Revăzută și adăugită, apărută la Cluj-Napoca, Editura Napoca Star în 2012.

În studiul introductiv al lucrării *Poezia populară românească din zona Blajului*, Vasile Vetișanu vorbea despre imaginea lumii și a vieții, așa cum apare în creația populară. Acesta prezenta concepția despre cultura populară de la care Margareta Hodoșiu a pornit în realizarea lucrării ei. Ea considera că ansamblul creațiilor populare conține un sistem al valorilor perene, care, prin puterea lor de adevăr și prin fișcul ce îl emană, nu pot fi vreodată instaurate.

⁶Coriolan Suciucare, *Județul Târnava Mică*, Blaj, Tipografia Lumina, 1943, p.91.

⁷Nicolae Dunăre, Constantin Catrina, *Portul popular românesc de pe Târnava Mică*, Brașov, Editura Casa Creației populare a județului, 1968, p.24.

⁸Cf. Monica Anton, *op.cit.*, pp.8-9.

Convinsă fiind că zona Blajului păstra încă tezaurul de o valoare inestimabilă în care se perpetua spiritualitatea românească, Margareta Hodoșiu a străbătut acest ținut pentru a culege operele populare și pentru a înțelege structurile fundamentale ale creației populare și pentru a stabili semnificația și valoarea acesteia în planul spiritualității românești.⁹

În capitolul introductiv, Margareta Hodoșiu prezintă o teorie a succesiunii necesităților omului care, odată satisfăcute, fac loc altora mai complexe și din întreg acest proces perpetuu rezultă dezvoltarea, emanciparea. Când acest proces de spiritualizare a necesităților omului atinge un anumit nivel pe scara civilizației, încep primele manifestații ale frumosului. În acel moment apare „necesitatea spiritului omenesc să fie hrănit cu impresii de rang superior”¹⁰. Arta apare astfel nu ca un lux, ci ca o necesitate a spiritului omenesc de a descoperi frumosul și de a-l trăi, iar această nevoie a omului este la fel de intensă ca și cele materiale, primitive. Unul dintre argumentele autoarei în demonstrarea acestei afirmații este permanentizarea cultivării frumosului atât pe linie temporală, cât și spațială: „pe întreg rotogolul pământului nu trăiește și nu a trăit niciun popor, ai cărui componenți să nu fi cultivat frumosul, să nu fi simțit nevoia să îngăduie sufletului ca din când în când să se ridice deasupra miilor de necazuri ale trupului”¹¹. Particularizând mijloacele de satisfacere a nevoilor spirituale, Margareta Hodoșiu ajunge la poezie pe care o considera cea mai recentă formă de manifestare a frumosului, dar și cea mai desăvârșită întrupare a acestuia. Poezia demonstrează o întoarcere la origini, la spiritualitatea populară, punct de plecare în descifrarea unor semnificații spirituale de durată: „poezia populară românească...face dovada că sub aspectul deseori dur al țăranului român mijeste jăratecul unei culturi vechi, riguroase pe care a cultivat-o în cursul unor timpî îndelungați și a putut să o dezvolte și în împrejurările cele mai vitrege”¹². Adevărata valoare a poeziei populare reiese din caracteristicile sale esențiale precum sinceritatea ei, atributele ei cognitive, viabilitatea ei de-a lungul timpului datorită faptului că în substanța ei se păstrează imaginea lumii și a vieții populare, acel mod de viață popular.¹³

⁹Vasile Vetîșanu, *Imaginea lumii și a vieții în creația populară. Studiu introductiv*, în Margareta Maria Hodoșiu, *Poezia populară românească din zona Blajului*, Ediție îngrijită de Ion Buzași și Silvia Pop, Blaj, Editura Astra, 2003, pp. 13-14.

¹⁰Margareta Maria Hodoșiu, *Poezia populară românească din zona Blajului*, Ediție îngrijită de Ion Buzași și Silvia Pop, Blaj, Editura Astra, 2003, p.31.

¹¹*Idem*, pp.31-32.

¹²*Idem*, p.33.

¹³Cf. *ibidem*, pp.30-33.

Margareta Hodoșiu continuă seria folcloriștilor care trag un semnal de alarmă în ceea ce privește pericolul iminent care planează asupra creației populare. Autoarea identifică o pierdere a inspirației creatorilor anonimi. Această stagnare poate fi datorată sărăciei în care trăiau oamenii și evenimentelor socio-politice ale aceluși moment istoric. De asemenea, influența orașului are un efect negativ asupra poeziei simple ce se creează la sat. Gândirea liniștită a țăranului este tulburată de viața frenetică de la oraș, de căutarea unor motive impresioniste și de o degenerare a simțului pudorii. Singurul impediment în calea uitării poeziilor populare este munca asiduă a unor colecționari care le-au notat și le-au adunat în colecții care să le păstreze pentru posteritate în scopul cunoașterii acestei părți importante din spiritualitatea poporului român.¹⁴

Margareta Maria Hodoșiu prezintă apoi tematica lucrării sale, metoda de lucru folosită, obstacolele întâmpinate și modul în care a decis soluționarea problemelor precum și structura lucrării. Intenția era să studieze poezia populară din zona Blajului și, deși existau deja colecții care cuprindeau și opere din această zonă, precum cea realizată de Jarnik și Bîrseanu pe baza materialului strâns de Ioan Micu Moldovan cu elevii săi, autoarea a preferat să părăsească această zonă de confort a studiului și să colecteze singură materialul. Colecția mai sus amintită a fost utilizată pentru a compara materialul, iar surpriza a fost constatarea că existau încă multe poezii colectate de Margareta Hodoșiu care nu erau publicate altundeva. Totuși, există câteva variante ale unor poezii deja publicate. Comunele în care a desfășurat activitatea de colectare a textelor populare au fost: Veza, Tiur, Ciufud, Cegăul Mare, Cergăul Mic, apoi Roșia de Secaș, Tău, Ohaba (de pe Valea Secașului), Sîncel, Pănade, Iclod, Biia (de pe Târnava Mică), Crăciunel, Cistei, Mihalț (de pe Târnava Mare și Mureș). Exprimarea dialectală eterogenă din cele trei zone din care folclorista blăjeană a cules materialul precum și imposibilitatea redării fidele în scris a acestei exprimări o determină să redea în general poeziile în forma exprimării literare, pentru a nu sistematiza unele incorectitudini.¹⁵

Margareta Maria Hodoșiu realizează și un scurt studiu dedicat particularităților lingvistice ale subdialectului din zona Blajului, conștientă fiind de insuficienta cercetare a acestuia în literatura de specialitate, precum și pentru a asigura o bază în studierea poeziilor populare în cadrul cărora înțelegerea exprimării dialectale constituie o componentă indisolubil legată de

¹⁴Cf. *ibidem*, p.35.

¹⁵Cf. *ibidem*, p.36.

ansamblul semnificațiilor mesajului transmis de creația populară către un posibil cititor neavizat.¹⁶

Dintre toate creațiile populare, Margareta Hodoșiu alege doina să deschidă studiul său. Înainte de a nota efectiv textele doinelor culese în zona Blajului, autoarea definește într-un mod original și plastic acest cântec al țăranului român ca fiind „cea mai caracteristică poezie populară a noastră plină de lirismul cel mai curat, expresie a lumii inimei”¹⁷.

Doina are capacitatea de a se mula perfect, datorită melodiei sale unice și a versurilor pline de profunzime, pe starea de spirit și sentimentele pe care le încearcă fiecare dintre fiii satului la un moment dat. Iar dacă aceasta nu corespunde în totalitate trăirilor lui, o poate modifica în funcție de sentimentele lui precum și de talentul său. Această adaptabilitate totală a doinei face din aceasta „versul sentimentelor” și însoțește omul simplu de la sat atât la munca câmpului, cât și la horă, șezătoare, clacă etc. Sentimentele din care izvorăște doina sunt diverse, dar doina nu e un cântec vesel nici chiar atunci când transmite un sentiment de fericire. Timbrul melancolic constituie o permanență care accentuează melodia tristă a doinei. Încercând să facă o clasificare a doinei, Margareta Hodoșiu pornește de la criteriul sentimentelor pe care aceasta le transmite și constată că principala categorie o constituie doinele care au ca temă dragostea. Doina este un cântec al tinereții, al fetelor și al flăcăilor, vârstei mai înaintate fiindu-i caracteristice poezia epică, poezia bocetelor și cea a descântecelor. Astfel, tinerii caută să-și exprime întreaga gamă a sentimentelor legate de o poveste de dragoste prin intermediul doinei. Iubirea îi poartă prin cele mai diverse stări și trăiri: de la emoția și bucuria întâlnirii, la tristețea fără de mângâiere atunci când îndrăgostiții sunt despărțiți. Intensitatea trăirilor asociate iubirii este extraordinară deoarece, în lumea satului iubirea leagă destinele până la moarte, nu este un sentiment trecător care poate fi uitat cu ușurință. „Dragostea purifică. Stăpânește și declanșează idealuri de viață. Dar în același timp istovește și nu mai lasă omul să ajungă la tihna râvnită.”¹⁸ Un sentiment care îi macină pe îndrăgostiți, atât la nivel emoțional, cât și la nivel psihologic și fizic este dorul. Acesta apare personificat în versurile doinei ca un *zeu nemilos* care este trimis neîncetat persoanei iubite și care nu îl lasă pe acesta să ducă o viață liniștită. Este un chin dulce al dragostei de care toți încearcă să scape: *De-ar fi dorul vânzător/ M-aș face neguțător./ mi-aș pune șatra în*

¹⁶Cf. *ibidem*, p.37.

¹⁷*Ibidem*, p. 41.

¹⁸Vasile Vetișanu, *op.cit*, p.16.

*prag/ și-aș vinde dorul cu drag/ Mi-aș pune șatra în poartă/ Și-aș vinde la lumea toată.*¹⁹

Imaginea fetei sau a feciorului apare mereu versificată în doine de către persoana iubită și apare de cele mai multe ori ca o întruchipare a binelui și a frumosului, iar farmecul chipului iubitei/iubitului este conturat prin asemănare cu cele mai frumoase și prețioase elemente ale naturii pe care le și întrece: *Mândro cu ochii căprui/ Să faci bine și să-mi spui,/ Mă-ta-n ce te-a înăscut/ De-așa mândră te-a făcut?/ Mă-ta te-o născut în flori/ Să ai obrații bujori./ Te-a-nfășat în floricele/ Să ai buze rumenele./ Te-a născut în flori de măr/ Să miroși a călăpăr.*²⁰ *Sus la munte este-un brad,/ Nu-i ca bade-al meu de-nalt./ Sus la munte este-o joardă/ Nu-i ca bade-al meu de oablă.*²¹ În urma suferinței celui părăsit, acesta caută metode să ajungă la tihna mult căutată și apelează uneori la blestem care cuprinde toate formele durerii. Blestemele pot să vină și din partea oamenilor răi și pizmuitori, a babelor care nu au altă treabă decât să strice fericirea celorlalți: *Bade de dragostea noastră/ Au crescut doi meri pe coastă/ au crescut și n-au rodit/ Cineva i-a prăpădit./ Ori vrajă mi-au aruncat/ De nu vii pe înserat,/ Ori îmi ține sâmbăta/ Să mă stric cu dumneata.*²²

O altă temă favorită a doinelor este, în viziunea Margaretei Hodoșiu, imaginea vieții spirituale a poporului român care nu suportă foarte ușor o clasificare clară datorită faptului că doina nu este un cântec care să transmită un singur sentiment, în consecință, acestea pot fi încadrate în mai multe categorii. Totuși, autoarea stabilește niște categorii potrivite pentru această temă: cântecul orfanului, cântecul celui care trăiește în străinătate, cântecul amărăciunii și al nenorocirii, cântecul femeii căsătorite în străini. Rolul familiei a fost dintotdeauna unul extrem de important pentru echilibrul individual al românului, cu atât mai mult în trecut când familia era nucleul societății de la sat, iar relațiile dintre membrii ei erau mai strânse și mai sincere. Astfel, părinții și implicit casa părintească era un loc de refugiu, un loc în care fiecare se simțea în siguranță, unde găsea sprijin și înțelegere și iubire necondiționată. Una dintre cele mai mari pierderi și dureri suferite este pierderea părinților. Astfel, doina care are ca temă pierderea părinților sau a fraților transmite o durere sfâșietoare care condamnă pe cel rămas la singurătate, înstrăinare și o căutare permanentă a unui rost în viață: *Strudurel bătut de piatră,/ Rău e, Doamne, fără tată!/ De-ai călca din piatră-n piatră/ Din străin nu mai faci tată./ Strugurel bătut*

¹⁹Cf. Margareta Maria Hodoșiu, *op. cit.*, p.46.

²⁰*Ibidem*, pp.48-49.

²¹*Ibidem*, p.50.

²²*Ibidem*, p.60.

*de brumă!// De-i călca din urmă-n urmă/ Din străin nu mai faci mumă!*²³ Înstrăinarea este resimțită cu mare intensitate și atunci când este vorba de satul strămoșesc pe care țăranul român nu îl părăsea decât atunci când era nevoit. Depărtarea de locul natal și de pământul străbunilor îl condamnă pe cel în cauză la singurătate și la sentimentul de ființă incompletă atunci când este rupt de ai săi, de mediul său sufletesc și de întreg sistemul de tradiții și valori în care a crescut. Românul, *fiu al spațiului* (cum îl numește Vasile Vetișanu, *op.cit.*, p.20) a fost puternic legat de glie; nu a fost niciodată un neam rătăcitor, ceea ce îi înrădăcinează în suflet nevoia de ceilalți. Satul este pentru țăranul român o unitate de măsură a spațiului astfel că acesta este locul de care țăranul aparține și prin care își definește relațiile cu restul lumii. Mentalitatea arhaică a satului nu îngăduia părăsirea locurilor natale. În doinele care cântă înstrăinarea este amintită situația în care tinerii plecau la muncă: *Cine a stârmit jelele?/ Missler cu vapoarele/ Dar vaporul nu-i de vină:/ Și pe el focul îl mână./.../Frunză verde, iarbă rea/Rea țară-i America./ Că îi țară cu fabrici/ Prăpădire de voinici./ Și îi țară de străini/ Mergi tânăr și vii bătrân.*²⁴ Din cântecul celui înstăinat, fie că este plecat peste mări și țări, fie că este femeia căsătorită în alt sat (*Vai, măicuță, maica mea,/ M-ai trecut dealul cu spini/ În satul cu străinii./.../Care fată-și lasă satul/ Mânce-o focul și bănatul./ Căși eu mi l-am lăsat/ Mare jale m-a mâncat.*²⁵) răzbate totuși speranța că va ajunge să își vadă din nou satul natal. O constantă a acestor situații este credința că soarta a rânduit totul ceea ce implică o oarecare resemnare deoarece românii nu acordă o notă tragică și fatidică acestui „dat de la Dumnezeu”, ci o văd într-un sens protector al Divinității care le aranjează toate astfel că românul este în final împăcat cu soarta lui.²⁶

Doinele sunt cântece cu o constantă melancolică și uneori chiar tristă, evidentă. Totuși, acestea nu asigură o permanență în câmpul creației lirice populare care se manifestă și în momente de veselie, imprimându-le astfel un timbru senin. Creativitatea țăranului român este potențată în cadrul întâlnirilor prilejuite de momente pline de voie bună când spontaneitatea o ia pe făgașul satirei. Hora, șezătoarea, nunta sunt câteva dintre momentele în care se spun strigături pe ritmul muzicii sau se organizează ad-hoc dueluri de versuri usturătoare la adresa celorlalți, țăranul român dovedind astfel că deține un spirit energic și o gândire alertă, capabile să exprime o replică potrivită într-un anumit moment, provocând râsul și veselia celorlalți. În capitolul dedicat

²³*Ibidem*, pp.73-74.

²⁴*Ibidem*, p.76.

²⁵*Ibidem*, pp. 78-79.

²⁶Cf. *Ibidem*, pp. 73-81.

poeziei satirice, Margareta Hodoșiu tratează două categorii de poezii românești cu conținut vesel, poeziile satirice și strigăturile de joc, categorii care se întrepătrund mereu, deseori strigăturile de joc având conținut satiric. Referitor la simțul critic și spiritul de observație al țăranului român, Vasile Pârvan afirma: „Neîncrederii față de tot ce e nou îi corespunde dorința de-a afla taina acelei noutăți, spre a o supune; de unde și un spirit de observație și de critică excepțional de ascuțit, întrecând adesea cu mult pe cel al omului cult, deprins cu formule luate de-a gata din cărți”²⁷. Tot el caracteriza țăranul român prin „iuțeala aperseperii, vioiciunea reflexiei, justetea judecății, promptitudinea respingerii, argumentul contrar, stăpânirea de sine în focul luptei de inteligență...minunată educație ce și-o dă societatea țărănească scânteetoare de vervă, de bucurie a vieții”²⁸, imagine care reflectă perfect autorul poeziilor satirice și al strigăturilor de joc în mijlocul colectivității satului. Din dorința de a transforma defectele în calități, țăranul român transpune simțul său critic în versurile glumețe rostite în colectivitate și care pot fi clasificate în mai multe subdiviziuni în funcție de conținutul lor și implicit de ținta căreia îi se adresează, astfel, există poezii satirice despre: fata urâtă, flăcăul urât, femeia rea, femeia bogată și urâtă, soția leneșă, soțul leneș, femeia și bărbatul cărora le place să bea, soțul înșelat, soția necredincioasă, popa, preoteasa sau chiar despre sărăcie. Pe cât de măgulitor este descrisă fata frumoasă în doine, pe atât de aspru este criticată fata urâtă sau fata bărtână și dorința arzătoare a acesteia de a se mărita: *Dimineața mă sculai/ Trei ceasuri mă pieptănai/ Fuga la fântână dai/ Să văd cât îs de frumoasă/ Feciorilor dragăstoasă./ Tulai, Doamne, ce-am vazut?/ Când am văzut/ Pe spate-am căzut!/ Buze late,/ Drâmboiate,/ Gene groase,/ Unduroase,/ Ochii roși,/ Ca la cocoși,/ Dinți colțați,/ Negri și lați,/ Haida-n casă la roșele/ Să mă-ntineresc cu ele.*²⁹Femeia leneșă care caută metode de a scăpa de muncă a fost dintotdeauna ținta unor versuri aspre care apar ca fiind spuse atât din partea soțului, a soacrei sau a întregii colectivități. *De mi-ar umbla lucru-n mână/ Cum îmi umblă limba-n gură!/ Că la lucru-s ca butucu/ Și la gură-s ca focu!*³⁰Și bărbatul leneș sau băutor atrage desconsiderarea sătenilor și a fetelor: *Ce te ții bade-așa mândru/ Doar la tine nu-mi stă gându/ Ba chiar gându de mi-ar sta/ Tot măicuța nu m-ar da/ După om ca dumneata./ Un*

²⁷ Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice: Patru lecții inaugurale*, București, Editura Cartea Românească, MCMXX, p.23.
<http://www.cimec.ro/Biblioteca-Digitala/Parvan/Parvan-IdeiSiFormeIstorice.htm?filename=ParvanIdeiSiFormeIstorice.pdf>

²⁸ *Ibidem*(parvan), p.23.

²⁹ Cf. Margareta Maria Hodoșiu, *op. cit.*, p.86.

³⁰ *Ibidem*, pp.88-89.

cărtaş și-un beutor/ La lucru n-ai leac de spor.³¹ Dar și mai aprigă este batjocura adresată femeilor bețive care nu cunosc iertarea colectivității: *Muiere, sufletul meu,/ Și pogace ți-oi aduce/ Și vinul de nouă dutce/ Țigan și puică neoată/ Dar cu biciul deodată.*³² Valorile morale oferă argumente puternice sătenilor pentru a pedepsi prin versuri satirice atât pe femeia necredincioasă cât și pe bărbatul înșelat: *Foaie verde sub lumină,/ Hai bădiță în grădină,/ Că nu-i niciun fir de tină./ Da să nu vii pe la șură/ C-avem o cățea sură/ Și cățea va lătra/ Și mutu se va scula/ Și va prinde a mă-ntreba:/ De ce latră cățeaua?/ Tu nu vezi, mutule, vezi/ Aia-i mâța vecinii/ Umblă-n dâra slăninii./ Taci muiere, taci urgie,/ Mâța nu-i cu pălărie,/ Nici cu pană de colie.*³³ Alte versuri țintesc îngâmfarea și mândria celor săraci *Joacă cizme pe podele/ Că cizmele nu-s a mele./ Că-s din sat / De căpătat/ Pare-mi bine că le-a dat.*³⁴, preotul sau preoteasa: *Zice popa că nu fură/ Și l-am prins cu oaia-n șură./ Zice popa că nu ia/ Și l-am prins cu oaia mea.; Așa zice popa nost/ Șă nu mergi la fete-n post,/ Preoteasa zice-așa:/ Mergi , voinice, cât vei vrea/ Și hai și la fata mea/ Dar la fată ca la fată/ Hai la mine câteodată.*³⁵ Regulile vieții morale sunt foarte bine stabilite și transmise din generație în generație așa că oricine se abate de la ele va fi aspru pedepsit în conștiința colectivității sătești.³⁶

O altă categorie abordată de Margareta Hodoșiu este cea a strigăturilor pe care le definește ca fiind poezii scurte de câte 4-6 versuri, pe care feciorii le strigă, (nu se cântă) în timpul jocului, la horă, la nunți, când însoțesc alaiul sau în alte situații, având întotdeauna pe fundal muzica sau măcar sunetul viorii sau a fluierului țiganului. Acestea sunt strigate cu voce înaltă, pe ritmul muzicii pe o schemă repetitivă: câteva măsuri ale melodiei sunt urmate de un vers al strigăturii rostite despărțind cuvintele în silabe după accentul versului și tactul muzicii (de ex. *Hop-le-lițo-leli-șoară*), alte câteva măsuri ale melodiei urmate de alt vers strigat în același mod (*Nu-lă-sa-voinic-să moară*). La final se spune un șir de cuvinte care nu se strigă pe ritmul muzicii și nu se mai despart în silabe ca restul strigăturii: *Și așa, măi!, Haideți, măi!, Iaa-așa!* etc. Strigăturile conferă un ton vioi petrecerii, scoțând dansul din monotonie, toată adunarea ascultând cu plăcere istețele versuri glumețe strigate de flăcăi. Tematica este foarte variată, ceea ce împiedică o clasificare minuțioasă. Autoarea propune o categorisire a strigăturilor culese din zona

³¹*Ibidem*, p.91.

³²*Ibidem*, p.94.

³³*Ibidem*, p.96.

³⁴*Ibidem*, p.98.

³⁵*Ibidem*, p.98.

³⁶Cf. *Ibidem*, pp. 84- 98.

Blajului în versuri glumețe referitoare la horă, muzică sau veselie (*Decât o ceteră rea/ Mai bine cu gura mea,/ Cetera-i o scândură/ Gura cântă singură.; Place-mi jocul,/ Mânce-l focul./ Și zicala,/ Mânce-o para./ Și de joc nu m-aș lăsa,/ Da-mi prea place zicala./ Și gura de la mândra.*³⁷), versuri satirice la adresa femeilor tinere sau a fetelor (*De-ar știi doamna că-s la joc,/ Mi-ar face pielea cojoc; Hai mândruță-aici în șură/ Să-mi mai dai un pic de gură./ Nu mi-i da, că ți-oi lua/ Mă-tii să te poți jura.*³⁸), altele la adresa bărbaților și a flăcăilor. Acestea din urmă sunt mai puține deoarece ei sunt cei care le strigă la joc. Se remarcă asemănarea izbitoare a strigăturilor cu poeziile satirice, însă acestea constituie o categorie aparte și trebuie menționate și exemplificate separat.³⁹

La fel ca și antemergătorii ei în domeniul folcloristicii, Margareta Hodoșiu a acordat o importanță deosebită colindelor culese în satele din zona Blajului, pe care le considera cele mai originale poezii. Pentru a demonstra importanța lor în cultura poporului nostru precum și unicitatea lor, autoarea face o comparație a colindelor românești, așa cum se păstrează ele în Ardeal, cu cântecele de Crăciun similare ale naționalităților cu care ardelenii conviețuiesc. Margareta Hodoșiu ajunge la concluzia că nici maghiarii și nici sașii nu au cantece de Crăciun care să se asemeze cu colindele românești, însă sârbii din Transilvania au niște cantece asemănătoare colindelor și au, de asemenea, obiceiul de a umbla cu colindul. Totuși, conținutul lor diferă de cel al colindelor românești, iar forma și melodia se îndepărtează de cele din tradiția noastră. În pasajele următoare, Margareta Hodoșiu face deosebirea între colinde și alte cantece de Crăciun precum cele ale Viflaimului și descrie obiceiul colindatului la românii ce locuiau în satele din zona Blajului și importanța deosebită pe care aceste tradiții le aveau în conștiința strămoșilor noștri păstrate cu sfințenie și transmise din generație în generație constituindu-se în cea mai veche moștenire spirituală a românilor. Autoarea prezintă organizarea în cete a copiilor care sunt învățați de cineva mai în vârstă pe parcursul postului versurile, melodiile și comportamentul pe care trebuie să îl aibă la colindat.

Margareta Hodoșiu menționează și cele câteva ipoteze emise de-a lungul timpului referitoare la originea colindelor: bazându-se pe conținutul religios predominant în colinde, unii specialiști consideră că acestea își au originile în credința creștină; alți cercetători infirmă această

³⁷*Ibidem*, p.100.

³⁸*Ibidem*, p.101.

³⁹Cf. *Ibidem*, pp. 99-109.

teorie argumentând tocmai prin multitudinea de elemente laice care apar în multe colinde; există și varianta că acestea sunt rămase din vechile Saturniene romane când se cântau cântece religioase, variantă susținută de un obicei pe care îl aveau și romanii foarte asemănător cu „turca”; Margareta Hodoșiu notează exemple de colinde care ar susține varianta emisă de mai mulți folcloriști și cercetători, printre care și Aron Densusianu, care sunt de părere că aceste colinde sunt de fapt rămășițe ale cântecelor Vedice care preamăreau soarele, aducând dovezi din șirul elementelor păgâne ce se regăsesc în colinde, variantă pe care o și acceptă. Margareta Hodoșiu clasifică, în funcție de conținut, colindele în: colinde religioase și colinde lumești. Cele religioase cuprind teme ca: nașterea lui Cristos, călătoria Magilor de la Răsărit călăuziți de stea, Maica Sfântă caută adăpost să îl nască pe Fiul Sfânt, ajungând, astfel, în curtea lui Crăciun, Dumnezeu și Sfântul Petru umblă pe pământ sa-și cunoască împărăția; acestia sunt ospătați de sarac și alungați de bogat sau, în alte colinde, iau masa cu gazda, versuri care au menirea de a cinsti pe cel care i-a primit bine pe colindători; sfârșitul lumii, Judecata de Apoi sau bunătățile Raiului și chinurile Iadului etc. Colindele lumești au teme care prezintă viața neamului, unele dintre ele regăsindu-se și în alte tipuri de cântece. Majoritatea colindelor laudă bogăția și ospitalitatea gazdei, dar tratează și alte momente din viața neamului precum întoarcerea unui flăcău din armata, laudarea fiului/fiicei gazdei sau chiar teme vânătoarești care erau pe cale de dispariție și din care Margareta Hodoșiu reușește să identifice și să noteze două. Obiceiul colindatului se încheie într-un mod specific, printr-o închinare făcută de conducătorul grupului și care diferă în funcție de vârsta colindătorilor și de gazdă: *Să fii gazdă norocoasă/ Și de-acum mai sănătoasă*.⁴⁰

Găsim pertinentă o comparație a materialului referitor la colinde al Margaretei Hodoșiu, și colecția de colinde a lui Alexiu Viciu, publicată nu cu mult timp înainte. Deși în varianta publicată nu a mai apărut datorită propunerilor Academiei Române, manuscrisul lui Viciu atestă un studiu elaborat asupra originii colindelor în care lansează unele idei pe care le regăsim și la Margareta Hodoșiu. Cei doi folcloriști identifică aproximativ aceleași teme ale colindelor, în ciuda faptului că aria din care Hodoșiu și-a strâns textele era mai restrânsă, iar cea a lui Viciu se întrindea pe tot Ardealul, grație metodei instaurate de Ioan Micu Moldovan, și anume, culegerea prin elevi. Printre elementele comune, și care nu se regăsesc în alte zone ale țării enumerăm:

⁴⁰Cf. *Ibidem*, pp. 109-142.

colinda primarului, colinda popii, colinda gazdei, a vătavului etc. Ambii folcloriști subliniază în lucrările lor diferența mare între obiceiurile de colindat așa cum s-au păstrat la români și cele specifice celorlalte etnii care conviețuiesc cu românii, punând accentul pe caracterul popular religios al colindelor românești și cel literar al cântecelor de Crăciun ale minorităților, vizibil influențate, de altfel, de tradițiile românești.

Ultima parte a lucrării Margaretei Hodoșiu, este consacrată bocetelor, poezii populare care provin, ca și colindele, din timpuri străvechi și care sunt niște cântece pline de tristețe și durere, provocate de moartea unei rude sau a unei persoane dragi, acestea regăsindu-se la foarte multe popoare. Prin conținutul și caracteristicile sale, bocetul încearcă să realizeze o legătură cu lumea de dincolo unde va ajunge persoana decedată, prezentând un portret al acesteia precum și durerea celor care rămân. În zona Blajului, bocetele erau cântate pe rând de mama, fata și soția mortului, iar în funcție de situația financiară erau angajate 2-4 femei străine sau rude îndepărtate care să cânte bocete (de 2-3 ori pe zi sau aproape tot timpul perindându-se pe rând pe lângă mort) din momentul morții și până după înmormântarea propriu-zisă. Temele și motivele prezente în bocete sunt unele generale, legate de cruzimea morții, de veșnicia ei și de durerea celor rămași în viață, Bocetele sunt însă adaptate și personalizate în funcție de persoana care a murit, de faptele săvârșite în viață, de situația celor care rămân din familie, de persoana care cântă bocetul. Melodia bocetelor este una tristă, tărăgănată, care poate trece de la strigăte pline de disperare la un cântec rostit încet dovedind o epuizare din cauza durerii și o încercare de resemnare și care impresionează mulțimea din jur.⁴¹

În ciuda valorii evidente pe care o are lucrarea Margaretei Maria Hodoșiu, prima femeie doctor în litere din Transilvania, atât cartea, cât și autoarea, rămân pe un tărâm necunoscut publicului și chiar cercetătorilor în acest domeniu. Deși a fost publicată la Blaj, imediat după susținerea tezei de doctorat, cartea *Poezia populară românească din zona Blajului* nu s-a bucurat de răspândirea pe care o merita. Scriitoarea Monica Anton, bibliotecar și apoi director al Bibliotecii Documentare „Timotei Cipariu” a înțeles importanța acestei lucrări imediat ce a descoperit-o pe rafturile bibliotecii și și-a propus, susținută fiind de soțul Margaretei Hodoșiu, avocatul și scriitorul Ionel Pop să o aducă în prim plan, oferindu-i în același timp Margaretei Hodoșiu locul binemeritat în folcloristica românească și în spațiul culturii naționale. Eforturile ei

⁴¹Cf. *Ibidem*, pp.143-150.

s-au concretizat abia postum prin apariția volumului din 2003, îngrijit de Ion Buzași și Silvia Pop, cu prefața Monicăi Anton și Studiu introductiv semnat de Vasile Vetesanu, prin susținerea lui Ion Brad.

Bibliografie

1. Anton, Monica, *Margareta Hodoșiu (1891-1953)*, în Margareta Maria Hodoșiu, *Poezia populară românească din zona Blajului*, Ediție îngrijită de Ion Buzași și Silvia Pop, Blaj, Editura Astra, 2003.
2. Dunăre, Nicolae, Catrina, Constantin, *Portul popular românesc de pe Târnava Mică*, Brașov, Editura Casa Creației populare a județului, 1968.
3. Ghemeș, Ileana, „*Revista politică și literară*”(1906-1907, 1909-1914), *Indice bibliografic și antologie de texte*, Alba Iulia, Editura Aeternitas, 2006
4. Hetak, Sofica, *Margareta Hodoșiu (1891-1953)*, în Angela Groza, Elena Ionescu, Rozalia Gulea, *Școlile Blajului-izvor de haruri*, Blaj, Editura „Buna Vestire”, 2004.
5. Hinescu, Ana, Hinescu, Arcadie, *Oameni de ieri și de azi ai Blajului*, Ediția a II-a, Revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2012.
6. Hodoșiu, Margareta Maria, *Poezia populară românească din zona Blajului*, Ediție îngrijită de Ion Buzași și Silvia Pop, Blaj, Editura Astra, 2003.
7. Pârvan, Vasile, *Idei și forme istorice: Patru lecții inaugurale*, București, Editura Cartea Românească, MCMXX. (<http://www.cimec.ro/Biblioteca-Digitala/Parvan/Parvan-IdeiSiFormeIstorice.htm?filename=ParvanIdeiSiFormeIstorice.pdf>)
8. Suci, Coriolan, *Județul Târnava Mică*, Blaj, Tipografia Lumina, 1943.
9. Vetesanu, Vasile, *Imaginea lumii și a vieții în creația populară. Studiu introductiv*, în Hodoșiu, Margareta Maria, *Poezia populară românească din zona Blajului*, Ediție îngrijită de Ion Buzași și Silvia Pop, Blaj, Editura Astra, 2003.